

OHK - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNIK

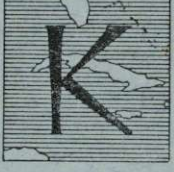
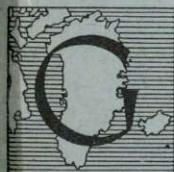
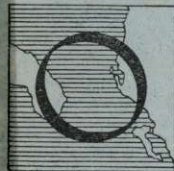
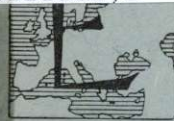
/1955 3

91

49094900600,2

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

ČASOPIS ZA GEOGRAFSKO
VZGOJO IN IZOBRAŽBO

Leto: #.	Ljubljana 1955	Številka: 2
-------------	-------------------	----------------

Obiščite
našo restavracijo!

Se priporoča
GOSTINSKO PODJETJE

„ŠESTICA“
LJUBLJANA
TITOVA 8

Gospodarska
podjetja Velenje:

Mizarstvo
Splošno mehani-
čarstvo
Slikoplesk
Izdelovalnica
gumiranega papirja
Mesarija

priporočajo
svoje izdelke

TRGOVSKO PODJETJE

„Kurivo“

LJUBLJANA - Masarykova 15

Kupuje in prodaja:

vse vrste drv — lesno oglje,
žamanje, vse vrste premoga
— razne vrste koksa itd.

Kvaliteta prvovrstna - cene konkurenčne - postrežba solidna!

Vera Gams - Vidmar

GEOGRAFSKI POUK IN UNESCO

Šolska geografija ni drugačna kot geografija geografov, ampak je geografija geografov plus pedagoška in psihološka prilagoditev otroku.

Leta 1950 je bilo pod pokroviteljstvom UNESCO, blizu Montreala v Kanadi mednarodno zborovanje šolnikov o geografskem pouku. Publikacija "La classe de Géographie au service de la compréhension internationale, L'UNESCO et son programme, VII", ki jo je izdal UNESCO za afirmacijo načel, sprejetih na zborovanju, vsebuje toliko tehtnega in še vedno aktualnega, da je prav ako se s tem tudi mi nekoliko поблиže seznanimo.

Zborovanju je poslal poslanico tudi tedanji generalni direktor UNESCO M.J.T. Bodet, ki je med drugim dejal: "Naša organizacija si je naredila med drugimi nalogami tudi to, da bi z vzgojo afirmirala enega od temeljev miru, to je poznavanje in medsebojno razumevanje ljudstev. V vzgoji in poučevanju vsakega šolskega predmeta dominirajo tri neločljive skrbi: zagotoviti harmonični razvoj osebnosti, vključiti posameznika v socialno skupnost in zagotoviti prenašanje praktičnega in teoretičnega spoznanja s pomočjo mišljenja in čustvovanja. UNESCO ne predlaga vzgojiteljem morda kake četrte naloge, drugačne od ostalih treh, ampak le-to, da bi podredili celotno vzgojo s to trojno funkcijo službi mednarodnega razumevanja."

Ko je nadalje M.J.T. Bodet poudaril, da je ena izmed nalog UNESCO, da z vzgojo utrdi medsebojno spoznavanje in razumevanje med narodi ter s tem temelje svetovnega miru, je prisodil geografiji pri tem še posebno vlogo. Poudaril je, da se je v zadnjih desetletjih geografija dotlej čisto deskriptivna in nomenklaturna, bogato oplodila ne samo od specialnih prirodnih ved, temveč tudi od družbenih: sociologije, etnologije, socialne psihologije, demografije. Sama je postala "ekonomska" in "humanistična". V nekaterih deželah se želi nominalno izgubiti, da bi se obnovila pod širšim nazivom "socialne vede". Te obogatitev, ta metamorfoza ji daje prav posebno v pouku ta namen, da mladi človek spozna svet in človeka.

Ljubljana

PSIHOLOŠKE OSNOVE ZA GEOGRAFSKI POUK

Šolniki delijo učence na naslednje starostne skupine: 5-8 let, 8-12, 12-15, 15-18 let, nakar se začne doba univerzitetnega študija. Vsaka od teh razvojnih dob ima svoje psihološke značilnosti, ki jih mora upoštevati učitelj in šolski program. V naslednjem bo največ govora o dobi med 8 in 15 letom.

V poglavju o programih so posebno tehtni naslednji odstavki:

G e o g r a f s k a k u l t u r a. Namen geografskega pouka ne sme biti enostavno memoriranje geografskih dejstev in imen, temveč pridobitev tega, kar lahko imenujemo geografski duh, geografski čut ali geografsko kulturo, to je sposobnost opazovati vsa dogajanja na zemeljski površini prostorno in to glede na njih vzroke.

"Šolniki so ugotovili, da v tem pogledu šola navadno zaostaja za moderno geografsko znanostjo. Odkar je ta pred nekaj desetletji napravila znaten napredek in je postala resnična znanstvena disciplina je šola zelo pogosto ostala na stopnji tako imenovane nomenklaturne geografije. Nekateri vzgojitelji so pričeli celo misliti, da obstojata dve geografiji: geografija geografov in šolska geografija. Ti dve pojmovanji sta se precej dobro čutili pri udeležencih, na eni strani pri geografskih specialistih, univerzitetnih profesorjih, na drugi strani pa pri osnovnošolskih in srednješolskih učiteljih. Medsebojno zблиženje obeh stališč strogo znanstvenega pri prvih, in pedagoškega pri drugih, pomeni največji uspeh zborovanja.

P s i h o l o š k a p r e m o t r i v a n j a. "Geografska izobrazba se mora ozirati na učenčevo duševnost. Program geografije mora biti zasnovan ne samo glede na napredek geografske znanosti, ampak in predvsem glede na psihološki razvoj otroka in mladine. Šolska geografija ni drugačna kot geografija geografov, ampak je geografija geografov plus pedagoška in psihološka prilagoditev, ki je potrebna, če hočemo mladino uspešno poučevati in vzgajati.

D v e k o n c e p c i j i V deželah z latinsko in nemško kulturo prevladuje koncepcija po kateri je geografija samostojna znanstvena disciplina, zaokrožena in ločena od drugih, dočim je po koncepciji, ki prevladuje v anglosaških deželah, geografija nediferencirano znanje, osnovano na socialnih vedah: (zgodovini, sociologiji, državlanski vzgoji) v šoli pa kot učni predmet, ki ni ločen

od drugih socialnih ved, s katerimi tvori didaktično enoto. Po prvi konceptiji geografija predvsem izobrazuje, po drugi pa vzgaja. Zastopniki prve konceptije posvečajo večjo važnost fizični geografiji, pri zastopnikih druge konceptije pa je geografija degradirana na poučevanje o prilagoditvi človeka na fizično okolje.

N a c i o n a l n e r a z l i k e . V skladu s tem so po svetu velike razlike v učnem programu in številu ur. Zbor je menil, da ne kaže stremeti za enotnim programom za vse dežele. Ni mogoče dati enotnih napotkov in pravil za različne dežele. Na zborovanju so se zedinili le za predloge, med katerimi so najpomembnejši ti-le:

O d k o n k r e t n e g a k a b s t r a k t n e m u . "Prvi predlog oživlja že staro pedagoško resnico, da mora geografski pouk iti od znanega k neznanemu, od konkretnega k abstraktnemu, od bližnjega k oddaljenemu. Pouk se mora torej pričeti s poukom lokalnega okolja. Opažanja, dobljena v lokalnem okolju, služijo nato kot izhodišče za tvorbo določenih osnovnih pojmov in za utrditev terminologije, s primerjavo pa se raztegnejo ti pojmi na druge geografske pokrajine, fizično-sli antropogeografske, ki si jih ni mogoče ogledati neposredno.

Med objekti, ki zanimajo otroke med 5. in 8. letom, lahko navedemo naslednje fizične pojave: oblake, vetrove, reke, kamenine, zemljo, morsko obalo, kardinalne točke orientacije, predvsem pa vse premikajoče pojave (prometna sredstva): vlak, ladja, avto, avion, trgovina, sejmi, postaje; dalje določeni poklici, zlasti tehnični i druge človeške podvrste itd.

Postavilo se je vprašanje, če je mogoče podajati otrokom izpod 8. leta geografijo daljnih dežel z opisnim pripovedovanjem o načinu življenja teh dežel. Angleži imajo celo otroško literaturo iz tega področja "Life in other Lands". Nekateri menijo, da si lahko otrok prav dobro predstavlja in razume n.pr. življenje v indijski vasi, drugi pa trdijo, da je to nemogoče.

Med devetim in dvanajstim letom se otroku horizont razširi. Zaključki šolnikov, ki so imeli nalogo določiti geografski program, ki bi se prilegal tej starosti, so naslednji: okrog devetega leta je otrok sposoben gladkega čitanja, rad ima čudovite doživljanje, posebno če so resnični. Po zaslugi kina, radia, potovanja in razgovorov z odraslimi se razširi njegovo poznavanje sveta, ki je izven njegovih nesporednih izkušenj in vedno bolj raste v njem želja, da

bi vedel kaj več o daljnih in tujih deželah. Občuduje veličino, raznolikost, lepoto sveta, v katerem živi. V tej starosti sprejemajo otroci predvsem s pomočjo slik in živahnih opisov, ki spremljajo v njihovi domišljiji daljne dežele in ljudstva.

Priporočljivo, je, da jim opisujemo način življenja in dela v določenih tipičnih pokrajinah sveta, kakor tudi potovanja slavnih odkriteljev in modernih popotnikov. Ne kaže pa v tej dobi začeti s sistematičnim in detajlnim poukom dežel; mlad otrok ne more zlahka ne analizirati, ne opredeliti pojavov, ki uhajajo, njegove- mu direktnemu opazovanju. Lahko jim pripovedujemo o načinu človeko- vega dela v različnih okoljih, o načinu kako se hranijo, oblačijo, bivajo, o transportnih sredstvih itd.

Svet današnjih dni je poln problemov, toda morda je za to dobo boljše, da z njimi ne obtežujemo otrokovega duha: nima še zre- losti in dovolj kritičnega čuta, da bi jih razumel. Bolje je pokazati jim pozitivne in konstruktivne aspekte na delo ljudi".

D v a n a j s t l e t i n v e č. "Drugi pomembni zaklju- ček o programu geografskega pouka velja dobi okoli 12. leta. Tedaj je primerno vpeljati eno leto geografije, ki bi imela za cilj skr- beti za prehod med deskriptivnim poukom, ki je za otroke, in bolj razumskim poučevanjem, ki je primeren za starejše otroke in mladino. F.J. Quicque, prof. na univerzi v Gandu in inspektor srednješolskega in osnovnošolskega pouka v Belgiji, si je zamislil to prehodno leto tako-le:

V dvanajstem letu, ki odgovarja v številnih deželah začetku srednješolskega pouka, je treba iskati program in metodo, ki upošte- va naslednje potrebe:

1/ Preiti k reviziji geografske snovi, ki smo si jo često pridobili s predmetnim poukom in opazovanjem, in poglobiti se v raz- lične predmete pouka ter na isti način zgraditi most med osnovnošol- skim in srednješolskim poukom.

2/ Iskati razumsko metodo, ki je temelj na psiholoških možnostih in čustvovanju otroka te dobe.

Na podlagi teh osnovnih podatkov so šolniki priporočili program, ki bi vseboval pouk raziskovanje - proučevanje lokalnega okolja, in to v toliko, v kolikor je tipičen za pokrajino.

To okolje naj se izkoristi v druge nemene kot v osnovni šoli: pouk naj ne zajema samo samega in preprostega stika z naravo in človeškim okoljem ampak naj se podaja s socialnega vidika, kjer se

prepletajo biološki, geografski in historični elementi. To zahteva profesorja bolj specialista in raziskovalca, ki bo usmeril učenca v geografsko stvarnost. Njegova temeljna vloga bo, da začne s sistematičnim študijem geografije, ki predstavlja program naslednjih let, na drugi strani pa ustvari kopico strokovnih izrazov, ki vzbude precizne in jasne splošne pojme.

Ekскурzije naj bodo namenjene normalnim obilajnim pojavom, ki na prvi pogled ne pritezajo zanimanja učencev. V principu je opustiti vse, kar je nenavadnega, kričečega, tako da edinstveno impresionira. Treba je navajati učenca, da najde pomen v vsakdanjem in kakršnemkoli prirodnem okolju. Daljše ekskurzije so manj idealne. Često se najde v bližini šole oblike doline, tip mesta ali vasi, oblika erozije, kmetija usmerjena v živinorejo, kar vse kliče po primerni razlagi. Če lokalno ali regionalno okolje ni dovolj bogato, ga lahko nadomesti fotografija. Ko se vrnejo v šolo, naj profesor retrospektivno povzame izsledene podatke, pregleda skice in opombe, ki so si jih napravili, da bi jih lahko ob primerjavi s fotografskimi reprodukcijami (generalizirali) opisali oblike dolin, tipe mest in vasi, oblike erozije, načine poljedelstva itd.

Pot, ki vodi do pojmov, definicij in splošnih terminov, ni več tako slikovita. Metoda naj upošteva, da učenec osvaja znanstveno snov najprej s čutili, preden prihaja do idej: to je doba, ko je prehod od konkretnega k abstraktnemu logičen brez sile.

Če smo tako interpretirali lahko potem pojasnjujemo in združujemo osnovne fizično antropogeografske pojme. Profesor lahko z druge strani ob vsaki priliki, ki se mu nudi, pokaže človekov napor, da bi prilagodil zemljo svojim potrebam, in ustvari čustvo spoštovanja do vseh ljudi na svetu, ki imajo iste težave, iste borbe. Civiliziran človek mora iz tega razloga občudovati napore primitivnih ljudstev, ki so za to borbo manj oborožena.

Šolniki so bili soglasni, da naj bo pred poukom lokalnega in regionalnega okolja domovine začetno leto. Če to dopušča tedensko število ur, je lahko to v programu prvega leta. Prof. F.J. Quicke, meni, da v tej dobi ne moremo začeti uspešno s sistematičnim in eksplikativnim poukom domovine. Cilj mora biti bolj skromen in bolj prilagojen sposobnosti učenca dvenajstih let. V Belgiji so predvideli pouk geografskih okolišev regij dežele. V prvem delu kurza in predvsem pri ekskurzijah so imeli profesorji možnost pokazati nekatere dominantne poteze, ki tvorijo individualnost regije, v kateri je šola.

Šele ko jih je profesor v uvodni šolski lekciji na novo osvetlil, se lahko začne s poukom drugih regij po metodi primerjanja. Primerjanje podobe domače regije s podobo drugih je postopno. Začne se z okoliškimi regijami, nato pa z bolj oddaljenimi. Pouk bo uspešen le, če bo usposobil učenca, da jih bo razpoznaval in ločil med seboj. To je po našem mišljenju racionalna, živa in konkretna priprava za splošni pouk dežele, ki ga je treba izvesti kasneje."

(nadaljevanje v prihodnji številki)

Stanko Polajnar

NOVO INDUSTRIJSKO PODROČJE OB ZALIVSKI OBALI ZDA

Še pred nekaj desetletji je bila vse pomembnejša industrijska dejavnost v ZDA skoncentrirana na severovzhodno področje zveznega ozemlja. Toda najnovejši gospodarski razvoj v ZDA je privedel do močne decentralizacije industrije, ki se prestavlja vedno bolj proti jugu in zapadu. Novo odkrite surovine in energetske viri so dali osnovne pogoje za uspešno decentralizacijo ameriške industrije, ki se je ob Zalivski obali naslohila predvsem na obsežna nahajališča nafte in zemeljskega plina. Posebno ugodni pogoji so za razvoj kemične industrije. Nagel industrijski razvoj je ob obalah Texasa bistveno izpremenil nekde povsem agrarno pokrajino. Kljub temu, da tako izstopa mlada kemična industrija ob Zalivski obali, še dolgo ne moremo govoriti o industrializirani pokrajini. Saj sta državi Texas in Louisiana, kjer živi 6,7 % vsega prebivalstva ZDA, dajali le 3,5 % vrednosti industrijske proizvodnje.

Kolikšna je vloga kemične industrije in petrolejskih rafinerij, naj pokaže naslednja tabela:

Vsa industrija	ZDA	Texas	Louisiana
Vrednost letne proizvodnje	100 %	2,5 %	1 %
Število industrijskih delavcev	100 %	2,2 %	0,8 %
Kemična industrija			
Vrednost letne proizvodnje	8,1 %	18,5 %	25 %
Število industrijskih delavcev	3,9 %	8 %	11 %
Rafinerija nafte			
Vrednost letne proizvodnje	1,9 %	14,4 %	19,2 %
Število industrijskih delavcev	1,1 %	10,6 %	8,9 %

Iz tabele je razvidno, da se nahaja tretjina vseh rafinerij nafte v Texasu in Louisiana, po večini ob obali zaradi lahkega in cenenege prevoza po morju. Proti notranjosti države pa vodijo številni cevovodi, ki zalegajo industrijski severovzhod s potrebnim gorivom. Rafinerije nafte so skoncentrirane nekako v 4 področjih in to: Houston-Texas City, Beaumont-Port Artur, Baton Rouge in Lake Charles. Obsežna kemična industrija predeluje iz nafte in zemeljskega plina številne spojine, ki so potrebne ostali industriji. V tej predelavi pa je prav gotovo na prvem mestu industrija sintetičnega kavčuka, ki se je najbolj razmahnila prav na tem področju. Jeseni 1951. leta so ZDA proizvedle 750.000 ton sintetičnega kavčuka, od tega 3,5 v Texasu in Louisiana, to je več kot je obsegala celotna predvojna potrošnja surovega kavčuka v ZDA. Danes krije sintetični kavčuk že 3/5 potrošnje. Ob Zalivski obali se je poleg tega razvila tudi najobsežnejša industrija plastičnih mas (nylon), ki zelaga s svojimi proizvodi tako domači kot tudi svetovni trg. Pomembna je tudi proizvodnja žvepla, ki je že leta 1951 dejala 5.5 milijona ton ali 50 % svetovne proizvodnje.

Zemeljskega plina kot čisto, praktično in ceneno gorivo pa ne uporabljajo le rafinerije in kemične tovarne, temveč tudi posebne vrste električnih central. Ker je te surovine na jugu ZDA dovolj, se je nanjo naslonila tudi aluminijeva industrija. Boksit, ki ga uvažajo iz Guayane (Južna Amerika) in države Arkansas, ga predelujejo v glino na primer v Baton Rouge. Glinico so preje prevažali v področja, kjer je bilo na razpolago dovolj vodne energije. (na primer k slapovom Niagare). Leta 1950 pa je družba Aluminum Company of America ustanovila velike elektrolitske peči pri Port Comfort v Texasu, kamor prevažajo glinico iz Mobila. Te elektrolitske peči oskrbujejo z električnim tokom centrale, ki jih poganja zemeljski plin. Poleg te sta tudi ostali dve veliki aluminijevi družbi Kaiser - Aluminium Co in Reynolde Metals Corp. zgradili večje aluminijeve tovarne v Baton Rouge ob Missisipiju in v Corpus Christi. Tako je do leta 1953 narasla proizvodnja aluminija v področju države Texas - Louisiana in Arkansas na 500.000 ton letno (trikratna predvojna proizvodnja ZDA). Področje ob Zalivski obali ZDA je tako prekosilo proizvodnjo aluminija na zapadu in daje 41 % celotne proizvodnje aluminija v ZDA.

Na proizvodnjo aluminija je vezana tudi letalska industrija, ki se je razmahnila posebno med zadnjo vojno na tem področju. Ena izmed tovarn, Forth - Worth - Dallas, zaposluje že 50.000 delav-

cev, več kot vse rafinerije nafte in kemične industrije skupaj. Razumljivo je, da je ta nagli razvoj letalske industrije povezan s problemom decentralizacije vojnih objektov, ki jih prenašajo posebno v neindustrializirana področja notranjosti. K temu so tudi pripomogli odlični prirodni pogoji, predvsem odprtost pokrajine, ki omogoča ceneno gradnjo tovarniških objektov in letališč. Tako se je na primer prestavila letalska družba Bell Aircraft Co. iz Buffala v Fort Worth.

Poleg teh industrijskih gigantov pa se razvija tudi ostala industrija, ki ima več kot samo lokalni pomen. Velike potrebe po železu in jeklu predvsem v industriji nafte in olja, so priklicale manjšo jeklarsko industrijo v Texasu. Pomembna je tudi prehranjevalna industrija, ki se je po večini namestila ob obali. To so predelovalnice rastlinskih olj, tovarne sladkorja v New Orleansu, ki predelujejo uvoženi trsni sladkor iz Kube, razne tovarne konzerv, predvsem ribjih, velike klavnice v Fort Worthu, tobačne tovarne in druge. Vedno važnejša postaja tudi industrija bombaža, ki se širi iz Nove Anglije na področje bombaža samega.

Področje vzhodno od Houstona pa vse do Atlantske obale je bogato s sekundarnimi borovimi gozdovi, ki jih s pridom izkorišča mlada papirna industrija.

Vredno je omeniti, da na tem področju popolnoma manjka visoko specializirana strojna industrija, ki je tako značilna za ostala industrijska področja. Večinoma proizvajajo šele polizdelke, potrebne predvsem industrijskemu severovzhodu. Izjema so le rafinerije nafte in nekatere tovarne prehranjevalne industrije, kakor tudi industrija gradbenega materiala v New Orleansu. Med tem ko je v Kaliforniji razvoj industrije privedel do močnega dotoka prebivalstva, se je prebivalstvo ob Zališki obali le malo povečalo. Toda bogati prirodni viri, dobra prometna povezanost z notranjostjo, kakor tudi lahek dostop s morja, mogoče podnebje in ugodna strateška lega dajejo vse pogoje za nagel in pomemben industrijski razvoj tega predela.

Tatjana Kraut

T A I V A N

Formoza je portugalska beseda in pomeni "lep, krasen". Kitejci in Japonci imenujejo ta otok Taiven t.j. "pokrajina teras".

Po nekaterih virih so Kitejci vedeli za ta otok že pred

našim štetjem, vsekakor pa v 6. ali vsaj 8. stoletju po našem štetju. Vendar je bila dežela v 16. stoletju, ko so jo skoraj istočasno odkrili Španci in Portugalci, dejansko neodvisna, saj njeni odnosi do Kitajske niso bili opredeljeni. Špancem in Portugalcem sledijo Nizozemci, ki ustanove celo svoje naselje Zelandijo pri današnjem Tajnanu. Rivalitete, ki nastanejo med evropskimi prišleci na otoku, pa je kmalu konec. Po Mandžurih premagane dinastije cesarjev Mingov zapusti celinsko Kitajsko in se leta 1662 zateče na Formozo. Toda že leta 1683 pripade tudi ta otok oblasti Mandžurov, ki ne preneha do leta 1895, ko po kitajsko-japonski vojni prevzamejo Formozo Japonci. Slednji jo upravljajo kot svojo kolonijo, saj je šele med vojno, leta 1942, skupno s Korejo dobila stopnjo cesarske province. Po skupni deklaraciji Roosevelta-Churchilla-Čangkajška v Kairu (nov. 1943) naj bi Formoza po vojni znova pripadla Kitajski. To se je septembra 1945 tudi zgodilo, saj so Kitajci tedaj v celoti izselili japonsko narodnostno manjšino, ca 400.000 ljudi. Po porazu Kuomintanga na celine leta 1949 pa postane Formoza zadnje zatočišče pristašev tzv. "Nacionalne republike Kitajske" - vlaga, v kateri jo srečujemo še danes.

Po svoji zgradbi in položaju pripada Formoza cirkumpaci-fičnemu geološko-tektonsko-potresnemu pesu. Dviga se z vzhodno-azijske kontinentalne police - šelfa, ki se ob njenih vzhodnih obalah strmo spušča v velike globine. Hrbtenico otoku tvori v smeri severjug potekajoče gorovje z 52 vrhovi celo nad 3.000 m (najvišji Mt. Morrison ali Niitaka celo 4.145 m). Aktivnih vulkanov na Formozi ni več, pogosti pa so topli vreli in tudi potresi niso neznani. Gorovje se na vzhodu strmo spušča k morju, tvoreč 450 - 700 m (ekstremno celo 1.500 m) visoke obalne stene, dočim na zapadu počasi prehaja v široko sluvialno ravnico, ki je obenem populacijsko-gospodarsko težišče Formoze.

Klima na otoku je subtropska ali celo tropska. Julijske temperature se v ravnini na zapadu gibljejo med 27 - 32° C, a tudi pozimi (januar) ne padajo pod 10° C (10 - 16° C). Otoška lega mnogo pripomore k izdatnosti padavin, katerih množina naraste tudi na 7.000 mm letno. Prinašajo jih tako poletni JZ kot zimski SV monsoni, v jeseni pa tajfuni, ki nastajajo nedaleč južno od otoka in so znani po svojih katastrofalnih učinkih.

Zaradi visokih temperatur in obilne moče porašča Formozo bujna vegetacija. Tako pokrivajo gozdovi kar 70 % celotne površine

zlasti goratega sveta na vzhodu. Znani so predvsem po kafrinem drevesu, ki so ga Japonci načrtno izkoriščali, saj je Japonska dajala več kot polovico svetovne proizvodnje naravne kafe, od tega pa je bilo 90 % s Formoze. Uporabljali so jo pri izdelovanju celuloida in razstreliva, po uvedbi umetnega proizvoda pa je pomen naravne kafe močno padel.

Prebivalstvo Formoze je v zadnjih stoletjih, posebno pa v zadnjih desetletjih močno narastlo. Medtem ko je sredi 18. stol. štela šele 1 milijon prebivalcev, naraste do leta 1904 na 3 milijone, doseže leta 1926 4 milijone in se od tedaj rapidno vzpne na današnjih ca 8 milijonov, z gostoto 212 prebivalcev na km². Večina prebivalcev pripada Kitajcem (ca 90 %), ki so pričeli prihajati na Formozo v 17. stol. predvsem iz nasprotnih obalnih provin. celinske Kitajske, Fukien in Kvantung, in se naseljevati v ravnini na zapadu kot kmetje. Japonska manjšina, ki nikoli ni preseгла 5 % celotnega prebivalstva, je v celoti izseljena. Japonci so prebivali predvsem v rudarsko-industrijskih področjih sev.-vzh. dela otoka in v večjih mestih kot strokovnjaki in kvalificirani delavci. Poreklo domačinov (ca 150.000 ljudi) še ni dognano. Kažejo izmenoma filipinske (grupa Nesiot), pigmejske ali papua-negroidne telesne znake. Govore zelo različne jezike, danes pa so že v večji ali manjši meri asimilirani po Kitajcih.

Osnovna gospodarska panoga Formoze je vsekakor kmetijstvo, ki daje po vrednosti 50 % celokupne gospodarske produkcije. Glavna kultura je riž, ki ga letno pridelajo 1,200.000 ton, sledi sladkorni trs (630.000 ton letno), čaj, juta, zemeljski oreh - vse to tudi izvažajo. Leta 1949 je bila obdelana 1/4 površine.

Formoze tudi ni brez rudarsko-surovinske osnove za lastno industrijo, ki pa se v glavnem še ni prebila preko podjetij lahko-industrijskega značaja, kot so sladkorne tovarne, tovarne stekla in mila, mlini etc. Na severu pri Kilungu kopljejo premog, čigar produkcija je leta 1941 z 2.850.000 tonami dosegla svojo najvišjo točko. Železerski industriji manjka plavžev in je leta 1948 pridobila le 9.000 ton železa. Med ostalo rudno blago Formoze naj vštetejemo še zlato, baker, žveplo, nafto, prirodni plin pa tudi sol.

Glavno mesto Tajpeh (Taihoku) s 450.000 prebivalci v marsičem vsebuje evropski videz, bližnji Kilung pa je najpomembnejše formoško pristanišče. Ostala večja mesta, nekatera med njimi kot Tainan, Tai-čung, Kao-Hsiung celo z nad 200.000 prebivalci, so nanizana ob obali oz. železnici v zapadnem delu otoka. Prometno omrežje šteje 3.350 km železniških prog različnih tirnih širin in 20.000 km cesta.

Pred vojno je bil najmočnejši zunanje-trgovinski partner Formoze Japonska, kamor so izvažali predvsem riž. Poleg riža so najvažnejši izvozni artikli sladkor, čaj, alkohol, premog, sol, naravna kava in ananas, s čigar produkcijo je Formoza zavzemala tretje mesto na svetovni lestvici. Leta 1952 je vrednost izvoza dosegla 120 milijonov dolarjev, medtem ko istege leta uvoz ni presegel vrednosti 115 milijonov dolarjev. Uvažajo opij, bombažne tkanine, tobak, kovinske izdelke etc.

Japonske je v času svoje vladavine nedvomno mnogo storila za formoško gospodarstvo. Otok ji ni dejal le riža za prehrano lastnega prebivalstva, ampak ji je pomenil pomembno strateško oporišče. Japonci so modernizirali in gradili pristanišča, ceste in železnice, ustanavljali industrijo, predvsem lahko; pospeševali so rudarstvo in ribištvo, istočasno pa so hoteli z nasilnimi metodami jezikovno in kulturno asimilirati prebivalstvo, saj kdor ni govoril japonsko, ni imel pristopa v javne službe. Prva leta kitajske vlade po vojni doleti formoško gospodarstvo teške krize, ki jo reši šele 178 ameriških dolarjev. Tudi danes je gospodarska uravnovešenost otoka le navidezna in dejansko živi od ameriške finančne pomoči.

Te otok ima danes izredno pomembno vlogo ne samo zaradi političnih razmer v tem delu sveta, temveč tudi zaradi svoje strateške lege v azijsko-pacifiškem prostoru, v katerem pomeni posebno bažen člen v strateški verigi, ki obroblja azijsko celino.

GOSPODARSKI RAZVOJ EVROPE MED OBEAMA SVETOVNIMA VOJNAMA

Pred izbruhom prve svetovne vojne je imela Evropa za seboj že nekaj desetletij hitrega gospodarskega razvoja, posebno na področju industrije. Kljub negli industrializaciji Severne Amerike je vsa Evropa, izvzemši Rusije, še vedno bila največje središče svetovne industrije, ki je bila skoncentrirana v državah severozahodne Evrope. Z agrarnim gospodarstvom sta se še vedno bavili več kot dve petini evropskega prebivalstva. Velika Britanija, Nemčija in Francija so razpolagale z več kot 2/3 evropske industrijske zmogljivosti. Več kot 60 % svetovnega izvoza industrijskih proizvodov je prihajalo iz teh držav, kar je istočasno pomenilo več kot 3/4 celotnega evropskega izvoza. Zaradi neglega razvoja v začetku stoletja je bila industrija v začetku prve svetovne vojne dokaj moderna, njene proizvodnje pa na precejšnji višini.

Prva svetovna vojna je vrgla iz ravnotežja ekonomske sisteme in marsikjespremenila osnovne pogoje za razvoj. Posledice vojne so poleg izgube delovne sile, fijenčnih virov in proizvodne zmogljivosti tudi sprememba odnosov do izvenevropskih tržišč, v spremembi poslovne psihologije in stališč gospodarske politike.

Druga svetovna vojna je prinesla razdrobljenost Evrope, nastanek večjega števila majhnih držav. To je verjetno še večjega pomena kot izguba delovne sile ali proizvodne zmogljivosti. S tem se je namreč spremenila razdelitev gospodarskih virov med dežele in način, kakos so gospodarski viri grupirani po nacionalnih področjih, je odločilno vplival na razvoj Evrope kot celota.

Poleg tega je velik del evropskih držav prodajal industrijsko blago drugemu delu evropskih držav in od tam tudi uvažal velik del surovin. Prav zaradi tega je nagel razvoj oziroma zastoj v enem delu Evrope mično vplival na razvoj ostalega dela kontinenta.

V času med obema vojnama je Evropa v mnogih pogledih gospodarsko zelo nazadovala. Gibanje kapitala in delovne sile je bilo vedno bolj omejeno. Nova demografska stremjenja so položaj samo še poslabšala. Prebivalstvo Evrope se je v letu 1913 do 1940 povečalo za skupno 53 milijonov. Porast prebivalstva je bil večji v agrarnih deželah Evrope kot v industrijskih. Notranje migracije, kakor tudi izseljevanje izven Evrope niso mogle ublažiti demografskega pritiska. Nove demografske tendence, ki so se kazale v Evropi, bi sicer utegnile pripomoči k uspešnejšemu industrijskemu razvoju, ako bi zaostali deli Evrope dobili kredite, ali če bi bilo izseljevanje usmerjeno v razvitejše dele Evrope. Nekatero države, ki niso zmogle večjih investicij, so skušale rešiti problem vsaj začasno z inflacijo. Toda večina je inflaciji sledila deflacija in nikjer ni bil možen razvoj, ki bi ustrezal porastu prebivalstva.

Najbolj industrializirane evropske države so imele strukturo težke industrije, kar je izvoralo še od takrat, ko je bil položaj v industriji precej drugačen kot v obdobju med obema vojnama. Prilagoditev novim pogojem je torej zahtevala spremembo v celotni industrijski strukturi. Zaradi obsežnosti preusmeritvenega problema je šel ta razvoj zelo počasi.

Vse to je pripomoglo k zastoju evropskega gospodarstva. Okoli leta 1925 je bil nacionalni dohodek na prebivalca v treh največjih industrijskih državah še vedno nižji, ali pa le za spoznanje višji kot l. 1913. Oslabitev evropskega proizvodnega sistema je izzva-

la nov položaj v razvoju prekomorskih dežel na mednarodnem trgu. Industrijski razvoj izvenevropskih držav ni bil nov pojav, toda vojna ga je še bolj pospešila. Obseg industrije se je povečal zlasti v ZDA in na Japonskem, hkrati pa tudi njun izvoz, kar je v precejšnji meri vplivalo na svetovni trg. Vprašanje, kako se bo razvijal izvoz evropskih držav, je bilo v veliki meri odvisno od tega, v kolikšni meri se bodo posamezne industrije prilagodile spremembam na svetovnem trgu. Brez dvoma je bila ta sposobnost neposredno zvezana s splošnim industrijskim razvojem vsake dežele posebej. Večina evropskih držav pa je le počasi reagirala na spremembe v svetovnem povpraševanju. Za obdobje med obema vojnama je bilo značilno izrazito stremljenje evropskih držav, da bi obdržale tradicionalna tržišča, namesto da bi si poiskale nove. Prav tako so evropske države vztrajale pri tradicijah prejšnje izvozne proizvodnje, namesto da bi se preusmerile.

V razdobju od 1913 do 1938 so k razvoju trgovine največ pripomogle spremembe v strukturi izmenjave. Med temi spremembami je treba omeniti novo povpraševanje na notranjih tržiščih držav-uvoznic in pa stremljenje nekaterih držav, da začno same proizvajati blago, ki so ga prej morale uvažati. Povpraševanje po strojih in prometnih sredstvih je naraslo, pri metalih in kemičnih proizvodih je ostalo domala neizpremenjeno, medtem ko je pri tekstilnih izdelkih občutno padlo. Pri tem je značilno, da so velik del tržišč, pri katerih je naraslo povpraševanje po strojni opremi, prometnih sredstvih itd., pridobile ZDA. Nasprotno pa je izvoz tekstilne industrije in še nekaterih drugih industrijskih panog iz Evrope občutno padel in izgube ni bilo mogoče kriti z izboljšanjem na drugih področjih. Tem zahtevam na svetovnem tržišču je bila evropska proizvodnja slabo prilagojena. Za rešitev evropske trgovine z ostalim svetom ni bilo drugega izhoda kot notranji razvoj evropske industrije, pri čemer pa bi morali osvežati mednarodna tržišča s tehničnim napredkom in modernizacijo proizvodnje. Ker Evropa v tem ni uspela, se je zmanjšal njen delež pri izvozu industrijskega blaga na prekomorske tržišča.

Tehnični razvoj se je sicer pokazal ne samo pri proizvodnji električne energije, ampak tudi na mnogih drugih področjih, posebno pri elektrotehnični industriji, industriji prometnih sredstev, zlasti v avtomobilski industriji, v kemični industriji itd.. Toda v nasprotju s tem je produktivnost in proizvodnja v drugih industrijskih oenogah močno oslabela ali pa ostale na isti stopnji kot pred vojno.

To ne velja samo za rudarstvo in pridobivanje železa, temveč tudi za metalurgijo, ladjedelništvo, bombažno industrijo pa tudi za kmetijstvo. Za ponovni dvig gospodarstva bi bilo torej potrebno spremeniti njegov ustroj in ustvariti nove panoge industrije, stare pa modernizirati.

Leta 1913 je bila Evropa največji uvoznik proizvodov primarnega sektorja /t.j. surovin/. Zastoj v proizvodnji je v naslednjih desetih letih znatno oslabil tržišča; pomanjkanje tržišč za blago izvenevropskih držav je povzročilo, da je bil menjalni odnos za te dežele neugoden. Njihova kupna moč na svetovnih tržiščih je padala in morale so pospeševati lastno industrializacijo, da bi obdržala ravnotežje plačilne bilance. Posledica tega je bil zastoj v svetovni trgovini, v primerjavi z letom 1913, in zmanjšanje evropskega izvoza

Vsa ta dejstva, ki so učinkovala hkrati kot vzrok in posledica so zeključevala ta začarani krog. Zastoj evropskega gospodarstva, razvoj zamenjave na škodo tistih držav, ki so izvažale blago primarnega sektorja (bazične proizvode), industrializacija izvenevropskih držav pod sistemom carinske zaščite, nazadovanje evropske tekstilne industrije in nekaterih drugih industrijskih panog, in vedno večji poseg ZDA na svetovna tržišča.

Dejstva, da se izvoz v izvenevropske dežele ni povečal, je zelo slabo vplivalo na trgovino v sami Evropi. Najbolj industrializirane dežele so omejevale svoj uvoz s pregrado carinskih tarif. Določena dezorganizacija v gospodarstvu Francije, Nemčije in Anglije se je začela kmalu po letu 1920. Izvoz iz treh držav se je preusmeril predvsem v slabše razvite evropske države, to velja tudi za uvoz surovin iz teh držav. V tem času so se posamezni deli Evrope gospodarsko oziroma industrijsko še bolj zdiferencirali. Poizkus Nemčije, da bi racionirala svojo industrijo, je bil v splošnem evropskem gospodarstvu samo izjema. V času od leta 1925 do 1929 je prišlo do mnogih dogovorov, s katerimi so se regulirale cene, določali kontingenti proizvodnje in urejevale konkurenca na mednarodnih in notranjih tržiščih. Oslabelost industrije je težila gospodarstvo in ker to ni naglo povečalo svoje produktivnosti, je nacionalni dohodek ostal na zelo nizki višini. Šele okoli leta 1930, ko se je dohodek dvignil nekoliko na predvojno raven, so začele nastajati nove industrijske panoge.

V razdobju od leta 1930 do 1939 se je izmenjava med proizvodi primarnega sektorja in industrijskimi proizvodi znižala na nivo, ki je bil nižji od že itak nizkega nivoja deset let pred tem. Tako

so manj razvite izvenevropske dežele dobile interes, da še bolj pospešijo svojo industrializacijo in da omejijo uvoz industrijskih izdelkov. Istočasno je nizka cena primernih proizvodov povzročila padec realnih dohodkov v teh deželah in ovirala gospodarski napredek. Za evropsko in ameriško industrijo je razvoj japonskega izvoza še bolj poostril vztrajno stremljenje prekomorskih uvoznikov, da bi uvozili vedno manj tekstile in proizvodov lahke industrije.

Zestoj v mednarodnem obtoku kapitala je dezorganiziral tudi zamotani sistem mednarodnih plačil. Že pred prvo svetovno vojno je Evrope le s težavo prodajala del svojih industrijskih proizvodov na ameriškem trgu, ki se je že sam lahko oskrboval. Po vojni so zvišane carinske tarife še bolj izolirale ameriško tržišče. Do ravnotežja plačilne bilance Evrope s prekomorskimi državami je prišlo sedaj s pomočjo velikega dolgoročnega "izvoza" ameriškega kapitala. Toda ker je priliv ameriškega kapitala po letu 1929 občutno zmanjšal, se je jasno pokazala neursvomešenost plačilne bilance Evrope. Vedno slabši položaj evropske plačilne bilance z izvenevropskimi državami je zelo slabo vplival na trgovino v Evropi sami, in lahko rečemo, da je propadanje evropskega gospodarstva ene izmed posledic spremembe v odnosih Evrope do ostalega sveta.

Kakor prekomorske dežele, katerih gospodarstvo je slonelo na izvozu surovin, so tudi agrarne dežele v Evropi zelo trpele zaradi padca svetovnih cen, zmanjšanje menjelne razmerje in njegovih posledic na plačilne bilance. Tudi njihova kupna moč na mednarodnih tržiščih se je zmanjšala, saldo v njihovi zunanji trgovini, ki bi jim lahko koristil pri razvoju notranjega gospodarstva, se je tudi znižal. Ta položaj je oddaljil tudi tuj kapital.

Razdobje 1930 do 1939 pomeni sicer preobrat v razvoju, zlasti glede izvoza nekaterih industrijskih panog, ki so se medtem vsaj deloma modernizirale, še bolj pa glede razvoja notranjega gospodarstva v vrsto zaščitnih ukrepov. Izvoz vseh evropskih držav se je v letih krize zmanjšal in le v redkih državah, na primer v skandinavskih, je izvoz prekoračil nivo, ki so ga bile dosegle pred krizo. Gospodarski razvoj in napredek, do katerega je prišlo v nekaterih državah, je temeljil predvsem na zboljšanju na domačem tržišču. Najbolj značilen primer za to je Velika Britanija. Tu je vladna politika sprožila veliko dejavnost v gradbeni industriji, ki je bila eden izmed odločilnih faktorjev pri precejšnjem napredku proizvodnje, usmerjene na domače tržišče.

V letih 1930 do 1939 sta se razvoj elektrifikacije in avtomobilske industrije nadaljevala. Razvila se je vrsta novih industrijskih panog (kemične industrije) pod vplivom tehničnega napredka. Razvoj proizvodnje potrošnega blaga je bil vezan na splošen razvoj nacionalnega gospodarstva. Ta vrsta industrije je imela precejšen delež pri gospodarskem razvoju Velike Britanije, manj v Nemčiji in Franciji. Pod vplivom zaščitnih ukrepov se je v vsaki deželi kazela tendenca, da bi postale industrije bolj raznovrstna.

Podaljšanje krize, ki so jo težko občutile industrije premoga, železa, bombaže in ladjedelništvo, je poslabšalo finančni položaj privatnih podjetij. Modernizacije opreme je zastala. Delodajalci so želeli braniti pridobljene pozicije s pomočjo dogovorov, ki omejujejo konkurenco, medtem ko se je industrijska delovna sila poizkusila zaverovati pred brezposelnostjo s pomočjo sindikatov. Takrat je tendenca za formiranje kartelov dosegla svoj višek na nacionalnem in mednarodnem področju. Manjše podjetje niso bile sposobne premostiti težav, s katerimi so se morale boriti zaradi preusmeritve nekaterih industrijskih vej. V ta razvoj je marsikje posegla država, da bi pospešila gospodarski razvoj. Vendar po večini z manjšim uspehom, zato tudi ni moglo priti do popolne modernizacije industrije. Podobno je tudi agrarna politika stremela za tem, da zaščiti tradicionalni ustroj, pa čeprav je bil zastarel.

Do l. 1939 se je evropsko gospodarstvo preusmerilo le na pol, medtem ko se je tehnika razvila, položaj na mednarodnih tržiščih pa je bil popolnoma spremenjen. "Evropa je trpela na 'arteriosklerozni' svojega zastalega in močno skapitaliziranega gospodarskega sistema, brez prožnosti, ki bi ji bile potrebna sredi velikih sprememb. Slaba produktivnost agrarnega gospodarstva in številne neaktivne industrije so bile ovira, da se narodni dohodek ni mogel zvišati ter da se gospodarstvo ni moglo naglo razvijati in rezmahniti".

Skratka: Gospodarski razvoj Evrope med obema svetovnima vojnama ni mogel rešiti probleme zaposlenosti ob naraščajočem številu prebivalstva. Evrope bi bile morale bistveno spremeniti strukturo svoje industrije in trgovine, da bi obdržala ritem gospodarskega razvoja, doseženega pred prvo svetovno vojno. Morale bi preusmeriti svoje gospodarstvo, da bi se rešile oslebljenosti in brezposelnosti, uporabiti svoje dohodke za nove izvozne industrije in poboljšati svoj položaj v konkurenci, ne samo s stališča cen, ampak tudi v pogledu proizvodov, ki jih je nudile. Morale bi porabiti del svojih dohodkov za ustvaritev novih notranjih ali zunanjih tržišč.

Cita Marjetič

NOVE KOREKTURE V HIDROGRAFSKI MREŽI SZ

V Sovjetski zvezi nadaljujejo s povezovanjem rečne mreže in jezer. Ta dela, ki so začela v večjem obsegu po letu 1933, je prekinila druga svetovna vojna. Po vojni pa se tudi ta dela nadaljujejo v vedno večjem obsegu. Za SZ so ta dela velikega pomena, ne samo v gospodarskem pogledu, temveč tudi v strateškem, do neke mere pa korigirajo tudi klimatske, vegetacijske in pedološke razmere. Spričo slabo razvitega železniškega omrežja igra vodno omrežje pomembno vlogo v prometnem in trgovinskem oziru, kar prihaja spričo enoličnosti ruskih pokrajin toliko bolj do izreza. Hkrati prinašajo regulacijske dela tudi večje možnosti za izrebo hidroenergije, večje možnosti za namakanje itd. Hkrati pomeni urejevanje hidrografske mreže in ostalih jezerskih vodnih površin do neke mere tudi omiljenje kontinentalnosti, diferenciranje prometa glede na vrste tovorov (težki, obsežni tovari in tovari na velike razdalje, ki ne zahtevajo hitrosti prevoza, so se v glavnem preusmerili na vodno pot - surovine, pogonska sredstva rude, gradbeni material itd.) Do neke mere pa se v teh prizadevanjih zrcali tudi ta neugodnost SZ, da nima najboljših dostopov do morja oz. oceanov.

Vsi ti nagibi, ki so odločali o nujnosti urejevanja hidrografske mreže, niso naleteli pravzaprav na večje prirodnogeografske ovire v reliefu, geol. sestavi, podnebju ipd., ampak celo obratno, nizka razvodja so marsikje neravnost izzivala teke posege v prirodo.

Pri vseh teh delih je Volga glavna prometna žila v sistemu rečne plovbe Rusije v povezavi petih morij.

Najprej je bila, v letih 1933-45, urejena Zgornja Volga in njene povezave z Baltiškim in Bolim morjem v tzv. Marijinskem sistemu, ter povezava Moskve v plovni sistem Volge. Poleg poglobitev in preusmerjenja tokov so nastali tudi novi prekopi in veliki vodni zbiralniki - preve jezera. Tako je nastalo Ščerbakovo morje-ozirova Ribinsko jezero. Leta 1938 je bil dograjen prekop Volga-Moskva. Na prekopu je 11 zatvornic in osem hidrocentral. Na koncu zadnjega zbiralnika ali jezera je pristanišče Moskva. Po prekopu lahko plujejo parniki do 20.000 BRT.

Tem delom je sledilo urejevanje Srednje Volge, toda vojna je prekinila že začete dela pri Kujbiševu in Stalingradu. Nadaljeva-

nje pa se je začelo po letu 1945.

Po letu 1950 pa so začeli tudi že z urejevanjem Spodnje Volge in sicer iz treh razlogov: zaradi plovbe, namakanja in pridobivanja energije. Za pregrado pri Kujbiševu nastaja 600 km dolgo in 20 km široko jezero. Ob tem nastajajoče hidrocentrale bodo dajale letno lo milijard Kw. Električno energijo bodo pošiljali industrijskim centrom v Povolžju, pa tudi moskovskemu industrijskemu bazenu, nekaj pa jo bodo dodelili črpalnim postajam za namakanje enega milijona ha površine. Pregrada pri Stalingradu bo dograjena do leta 1950 in je njegova gradnja povezana z dovršitvijo prekope Volga - Don. Vodno pot iz Baltiškega do Belega in Kaspisjskega morja, povezano z Volgo, bo veliki turkmenski prekop povezal dalje z Arelskim jezerom. Na ta način bo povezava rečne mreže Evropske Rusije posegla v stepske oz. puščavske področja Turanske nižine.

Prekop med Kaspisjskim in Arelskim jezerom bo dolg 1.100 km in se bo deloma naslonil na stero strugo Amu-Darje. V tehničnem pogledu čakajo graditelje velike ovire, predvsem v različnih gladinah Kaspisjskega (depresija!) in Arelskega jezera oz. v puščavskem značaju obeh jezer, pa tudi sicer v puščavskem značaju tega področja z veliko sušnostjo izhlapevanjem itd. Kljub temu predvidevajo, da bodo dela dokončana do 1957 leta.

Mara Radinja

EL KATAR

Pomen Bližnjega vzhoda je tudi v sodobnem svetu precejšen bodisi zaradi odlične pomorske poti, bodisi zaradi naraščajočega pomena letalskih prog, ki preko Bližnjega vzhoda vežejo Evropo z Azijo, Vzhodno Afriko in Avstralijo, bodisi zaradi vedno večje politične aktivnosti v arabskem svetu ali pa morda zaradi strateškega položaja, ki ga ima v neposredni bližini tega prostora Sovjetska zveza. Brez dvoma je ta strateško-prometni položaj, pa čeprav se je njegova vloga razvoja spreminjala, bistveno odločal o pomenu Bližnjega vzhoda.

V zadnjih desetletjih pa se je pojavil nov činitelj, ki je v bistveni meri poudaril pomen teh dežel, ki je sprožil neverjetno aktivnost v državno-političnem, diplomatskem in gospodarskem življenju, sprožil tempo političnih dogajanj kot odsev križajočih se vpli-

vov, v tem delu sveta.

Prav zaradi tega ni ogromno petrolejsko bogastvo teh prev nič manj važno od prometne lege. Na tem področju leži polovica vseh znanih svetovnih zalog petroleje, ki tudi v sedenji proizvodnji, ki pa izredno hitro narašča, zaostajajo le še za ZDA. Od tod se danes Evropa prekrbuje s tem tekočim zlatom, brez katerega si sodobnega življenja ne moremo več zamišljati. Stotine petrolejskih ladij ga prevažajo skozi Sueški kanal. Nekaj velikih cevovodov skozi puščavo do sredozemskih pristanišč pa po svoje skrajša prevoz. Tu je še do nedavna gospodoval angleški kapital, toda emriški danes že več kot uspešneje tekmuje z njim, Izkoriščanje petroleja na Bližnjem vzhodu je tako poceni kot nikjer drugje; temu primerni so tudi dobički, zato se tuji kapital tako krčevito bori za posamezne petrolejske področje. Američani skušajo s tem prihraniti domače zaloge.

El Katar je ene izmed arabskih držav, ki so vzbudile v zadnjem času splošno pozornost zaradi bogatih naftnih ležišč. V tej deželici si je Iraške petrolejske družbe že leta 1935 pridobila od katarskega šejka koncesijo za črpenje nafte za dobo 75 let. Leta 1939 so začeli z vrtanji, deset let kasneje (1949) že načrpajo loo tisoč ton, 1950. leta 1,6 milijona, 1951. leta 2,4 milijona in 1952. leta nad 3 milijone ton nafte. Izgledi za nadaljnje stopnjevanje produkcije pa so zelo ugodni. Šejk dobiva, podobno kot drugi arabski kralji nafte, polovico čistega dobička, ostali dobiček se steka v tujino. Nafto prevažajo skozi Suez v Haifo, kjer jo rafinirajo.

El Katar obsega istoimenski polotok v Perzijskem zalivu. Polotok je nizek in ga sestavlja rahlo valovit svet iz peska, prode in lapornih tal. Površje pokriva skromne stepne odeje, med katero štrlijo vzpetine školjkovitega apnenca. V notranjosti polotoka in proti njegovemu korenu je stepna odeja prekinjena, vedno redkejše ter polegoma prehaja v puščavska tla. Spričo tega je meja proti ostali Arabiji nedoločena. Vendar lahko kot južno mejo štejemo karavansko pot Sohar - el Hofuf, ki je pod kontrolo Saudove Arabije.

Obala je peščena pa tudi skalnata, vendar je skalna podlage pogosto prekrita s sipinami. Podnebje je suho in ne posebno zdravo. Polotok je nekoliko rodovitnejši kot njegovo zaledje, to je tudi vzrok, zakaj je tukej nastala država z utrjenimi naselji. Gospodujoče plest izhaja iz rodu el Thani, prebivalstvo se ceni na 25 do 30.000, od teh je približno 4.000 nomadov, ki si pozimi in

spomladi začasno uredijo bivališča na polotoku. Prebivalci so v glavnem Arabci, rezen njih je 2.000 črncev in 4.000 črnih sužnjev in 1.000 tujcev, največ Indijcev in Perzijcev, katere zadržuje tu še vedno cvetoči lov na bisere. Lov na bisere je tu še močno ohranjen, zlasti med zahodno obalo in Bahreinskimi otoki. Ta lov je priklical marsikatero naselje ob obali. Tako je glavno mesto Doha, ki šteje 5.000 prebivalcev, eno glavnih pristanišč love na bisere. Nedaleč od tod leži druga luka Vekra, s 3.000 prebivalci in podobno funkcijo. Na skrajnem severnem delu polotoke leži Sebara, na vzhodni obali pa Dukhan, ki ga prav tako spremlja vrsta manjših in večjih naselij lovcev na bisere, ki imajo okoli 8.000 čolnov. Na zapadnem delu polotoke se nahajajo tudi naftni vrelci. Ti so priklicali v deželo ameriške in evropske tehnike, delovno silo pa deloma tudi iz Saudove Arabije. Domačini so mohamedanci in sicer malekitski Suniti.

Na ostalem polotoku je le skromna oazna naselitev. Naselja so zgrajena iz ilovice. Iz kamenja so zgrajene le utrdbe, kamor se zatečejo prebivalci pred naveli nomadov.

Sedanji gospodar dežele, šejk Abi bin Abdulah al Thani, vlada od 1949. leta. Njegovi predniki so v letu 1862 in 1910 sklenili z Veliko Britanijo pogodbo in se postavili pod njihovo varstvo, čeprav so od 1872 do 1914 nominalno pripadali turškemu gospodstvu, Kljub temu so bili v svojih notranjih zadevah docela samostojni. Pač pa jim je bilo prepovedano morsko ropanje in sklepanje pogodb s tujimi silami. V zameno za to so dobivali od britanske vlade letno odškodnino. Dežele je bila torej pod latentnim vplivom Velike Britanije. Z odkritjem naftnih ležišč pa je Velika Britanija svoj vpliv temeljito uveljavila.

Spričo tega, da je dežela majhna in redko naseljena, /meri okrog 22.000 km², kar je le nekoliko več kot Slovenija in ima le 25 do 30.000 prebivalcev/, bi utegnila tudi polovice dobička, ki ga dežela dobi od črpanja nafte in ki znaša nekaj milijonov dolarjev letno, krepko pripomoči k gospodarskemu in kulturnemu razvoju dežele. Ker pa je tudi ta denar osebna lastnina šejka, gre seveda za druge namene. Na tak način odteka tekoče zlato v tujino brez haske za deželo samo.

HUMOR V RAZREDU

Gotovo nisem prvi, ki je opazil v tem pogledu veliko pomanjkljivost našega pouka. Nikar ne mislimo, da je mogoče petinštirideset minut držati mlade glave v mrtvaški resnosti napetega dela, ako smo namreč pri tem okosteneli kakor mumija ali pa tudi čez mero zahtevni. Od časa do časa je treba dati ljudem, posebno še ako so to človečki, vsaj malo ventila.

Toda naj zdej nihče ne misli, da sem pristaš prelahkega, torej neresnega dela. Humor nima namreč niti malo zveze z neresnostjo ali napačno legodnostjo. Prej ravno nasprotno! Zahteva namreč, ako je pravilno uporabljen, znaten in bržčas večji miselni napor kakor pa suho, čeprav še tako prizadevno obravnavanje snovi ali pa izpraševanje. Šala namreč izzove pri dijaku pozornost, ki je včasih nobeno drugo sredstvo ne bi, in v tem je že več kakor pol uspeha. Najboljša je seveda taka, ki je nismo privlekli od kod za lase, temveč jo povemo neposredno ob tekstu, oziroma jo utrnemo "scelega", kakor se temu pravi. Neštetokrat sem doživel, da so v razredu dvignili ušesa celo tisti, ki jih delo ni pritezalo, ker mu niso bili kos zaradi premajhne sposobnosti ali pa prešibke volje. Prežali so in pričakovali - šale! In s tistim cukrčkom se vsaj nekoliko pogoltniki tudi zoprno ribje olje znanja. Še nikdar mi ni bilo žal za tiste minute, ko smo se (z mano vred namreč) presmejali v razredu. In veš, kaj sem videl nazadnje? - pohujšanje v dolini Čentflorjanski - tisti mladi ljudje so ja začeli pomalem ubirati za mano in so jih pri odgovorih prav tako razdirali. In prepričan sem, da tako humoristično obvladovanje in formuliranje snovi tudi pri dijaku zahteva več duševnega dela in sposobnosti kakor suho in neaktivno reproduciranje. Šala je namreč vedno znak globljega razumevanja stvari.

Prav verjetno bo marsikdo dejal, da ni vsekdo in tudi ne vedno razpoložen za humor ali pa, da se boji, da mu bo šala zrahljala disciplino in zbranost v razredu. Izkušnje imam, da tako vedro podajanje prej strne razred, kakor da bi ga razbijalo. Poleg tega pa se je v službi dobrega pouka treba k veselemu načinu po potrebi tudi prisiliti, ako ne gre drugače; uspeh, ki ga s tem dosežemo, je vsekakor vreden tistega truda.

Še danes se spominjam nekega učitelja iz ljudske šole, ki nam je razlegal značilnosti azijskega reliefa in vodovja in živalsstva na prav originalen način: "Braaputra - krokodile futra, Hima-

laja - pa v nebesa laja ..." In dodati moram, da sem pred kratkim govoril z nekim sošolcem iz ljudskešolske klopi, ki mi je po tolikih letih citiral iste učiteljeve besede; to je bil človek, ki ni prestopil praga nobene šole razen ljudske.

Ponavljam pa, da ne sme biti šala nikoli samo sredstvo za nagajanje, temveč mora biti vključena v delo in torej tvorna.

Z lahkoto so si dijaki zapomnili odnošaje v osončju, ko sem jim ga predstavil kot nekako družino oziroma sorodstvo. Da je namreč sonce oče, planeti otroci, ki so se sicer ločili, pa jim oče še vedno komandira, da so lune vnuki, ki jih ded še vedno prijazno gleda in greje s svojo pozornostjo; da je komet stric, ki se je nekam daleč odselil in se le poredkoma oglasi pri nas ter je to takrat nekaj posebnega. Meteor-bolid-meteorit pa je nepridiprav, ki je sicer tudi nekaj v sorodstvu, a se je čisto izgubil in se neprestano potepa ter se pojavi samo toliko, da nam kakšno zaigra, razbije šipo in podobno.

Razliko med zemljepisnim in magnetnim tečajem sem poskusil bazložiti večkrat tako, da sem postavil za prvega klobaso, za drugega pa zelje in spustil proti njima psa in kozo. Vsak od obeh se bo zanimal za svoj cilj, prav nič pa za drugega. Zame je pa ravno kot med tema dvema ciljema bistveno važen! Ali pa sem dejal, da tisti, ki mu ura zaostaja, pa ga nekdo vpraša, koliko je točen čas, tudi najprej na skrivnem pogleda na svojo čebulo, potem pa onemu možato pove toliko minut več, kolikor ura premalo kaže.

Pri razlagi "visokega" in "nizkega" tleka sem si pomagal tako, da sem mimogrede stopil komu na nogo in je na večji ali manjši pritisk reagiral z višjim ali nižjim cviljenjem. Seveda jim pri tem nisem mislil polomiti ali zmečkati nog.

Za zvezo zemeljske rotacije in revolucije je dobro porabiti primer žoge pri nogometni tekmi. Za osnovne pojme stožčne projekcije je imenitno pritegniti pustno harlekinsko kapo ali pa bolj sploščen kitajski slamnik ali pa kar ustrezno papirnato vrečko. Za ekvatorsko projekcijo je kar odlična tosta slika obrazov v učbeniku za peti razred.

Kot "dokaz" za to, da mora biti v nižjih legah večji pritisk, sem jim povedal, kako smo včasih kot otroci delali "živo kopicico" in da je pogostoma tisti, ki je bil spodaj, začel zares jokati zaradi hudega "tlaka".

Bržkone tudi ni pregrešno, če vsaj nekatere značilne živali

karakteriziraš, na primer slona kot tank, ki vrta skozi pragozd, nosoroga kot buldožer, nilskega konja kot podmornico, žirafa kot plakaterja, kenguruja kot Da Silvo pri skoku v daljavo, volka kot maratonca in še in še. Seveda je treba tudi vedeti, da bo tak preskok deloval samo takrat, ako boš res prepričljivo improviziral, ne pa naučeno primerjal. Bistvena zahteva šale je namreč njena neposrednost. Mora se - utrniti. Zakaj ne bi bil pingvin frekar ali pa kit potujoče skladišče masti? Ali pa stopinjske mreže zares mreža, v katero se ujame vsaka "ribica" na kopnem in na morju? Ali pa primerjanje stopinjske mreže z resničnimi žicami, po katerih se v mislih vozimo? Nekaj takih stvari sem nedrobil v radijski uri "Sprehod po našem pol-dnevniku" in naj jih bo zaredi tege tukaj dovolj. Tudi sem jih spotoma nekaj stresel v prejšnjih člankih.

Ko sem se trudil z besednim ponazarjenjem izohips, izoterm in podobnega, sem jim vedno te izraze najprej dobesedno prevajal kot "enakovišninščice", "enekotoplinščice" in tako naprej. In se mi je včasih kar čudno zdelo, ko tujke morda niti znal ni, tisto "spekedranko" je pa teko sigurno ponovil, da je kaj. Včasih stranske pote bolj uspejo ko ravna. Tudi sem menda še vsakikrat z velikim uspehom potapljal Šmarno goro (žganec) v mleko (meglo) in sicer z dolivanjem, vsakikrat za debelino ene "izohipse". Ali pa smo goro rezali z ogromnim nožem na enako debele vodorevne rezine in je iz gore seveda tekla kri: moje izohipse.

In zakaj bi ne smel reči, n.pr., pri oznaki v odnošajih med dvema državama, da med sabo "koketirata", ko pa ime ene mesa, druga pa stroj za izdelovanje klobas? Ali pa lahko pri izpraševanju upri-zorimo razgovor ali pa celo prepir med dvema dijakoma, pripadnikoma dveh prizadetih držav, ki se med sabo bahata ali pa drug drugemu očitata slabosti in pomanjkljivosti, ki se nanašajo na pokrajinsko ali gospodarsko stanje. Moram reči, da sem s tem dostikrat poživil morda pešajočo napetost, posebno takole proti koncu leta. Po sebi se razume, da je dobro in da morejo dijaki vedeti, kdo je Marijana, Muhl, stric Sam, medved, krivogledi imperialist, zeljubljeni trubadur in še mnogo takega. Ne smemo verjeti, da je splošna izobrazba manj kot strokovna.

Med posebno skupino, ki tudi pomeni kos šale, spada opozarjanje dijakov na značilne like, ki jih kažejo posamezni kontinenti, pokrajine, morja ali države. (V številkah nekdanjega otroškega lista "Zvonček" se dobi za to bogat material, ki mi je še vedno v spominu.

Tako je Evropa možača, ki je stisnila škornjarja-Italijana pod pazduho, okrog vratu ime Pireneje itd. Skandinavije je pes, ki bo vgriznil Anglijo. Baltik je klečeča deklica z rokami v Finskem zalivu in z Riškim zalivom kot torbico. Avstralija je ledvice, Afrika sladoleđ, ki se zaradi vročine že nekam poveša in bo vsek čas zdrknil navzdol.

Sicer pa je vsega tega toliko, da je izbire res neskončna. In pa: če se sploh kaj na svetu predpisati ne da, potem se ne da - humor.

DROBNE NOVICE

Nafta in zemeljski plin v sev. Italiji. Oskrba Italije z gorivom je bila vedno slaba stran italijanskega gospodarstva. Oskrba s premogom /Valle d'Aosta, Sardinija/ je povsem nezadostna, pa tudi črpanje nafte je bilo v zadnjih desetletjih omejeno le na vznožje Apeninov, kjer so pridobivali letno le nekaj tisoč ton, nekaj več je bilo zemeljskega plina. Prav pomanjkanje premoga in nafte je terjalo gradnje hidroelektrarn in mrzlično iskanje naftnih ležišč. Povojna doba je v resnici prinesla odkritja nafte na Siciliji in severnoitalijanski nižini. Tode tudi tukaj se je pokazalo, da je v zemlji veliko več plina kot nafte. - V zadnjih letih vzbujajo v severni Italiji pozornost reklamni napisi na bencinskih črpalkah "Metano". Nešteti tovorni avtomobili vozijo s pogonom na metan. V lombardskih in sosednjih pokrajinah so številni plinovodi, ki oskrbujejo z metanom obrtne in industrijske obrate pa tudi gospodinjstva. Doslej so v glavnem izkoriščali ležišča v vzhodnem delu padske nižine, zlasti v ferrarski pokrajini (Ferrara). Tu so že številni vrtni stolpi, plinovodi in zbiralni centri za zemeljski plin. V manjših množinah izkoriščajo tudi nafto. - Nastanek nafte in plina je v zvezi z veliko sedimentacijsko kadunjo južne alpinske geosinklinole, ki sestavlja današnjo sedimentacijsko nižino Po-ja in njegovih pritokov. Pod kvartarnimi usedlinami leže terciarni, kredni in celo jurski sedimenti. Geološko-norfolški pogoji za nastajanje nafte se morejo primerjati s prilikami v naftnih predelih gornje renske nižine, kjer so pri Pfungstu in južno od Darmstadta prav tako našli le na manjše množine nafte in več zemeljskega plina.

Izkoriščanje nafte in plina v Sev. Italiji je v rokah države. V ta namen je bila ustanovljena posebna družba "Entente Nazionale Idrocarburi" ali ENI. Proti državnemu monopolu so se tako v Italiji

kakor v določenih krogih ZDA, ki Italijo finančno podpirajo, dvignili glasovi, ki državni monopolizem iz gospodarskih in političnih razlogov odklanjajo. To je boj, ki se odigra tudi v drugih deželah prav v industriji nafte. Sicer pa veljajo v Italiji za posamezne pokrajine različni zakoni. V Južni Italiji in na Siciliji imajo na pr. tudi tuje družbe, seveda pod določenimi pogoji, previco izkoriščanja naftnih ležišč.

V Severni Italiji je ENI dosegla doslej lepe rezultate. Družba zaposluje 14.000 ljudi. Leto 1940 so načrpali komaj 27 milj. m³ zemeljskega plina, ob koncu leta 1954 pa že 3 milijarde, kar pomeni stokrat več. Ta množina odgovarja kalorični vrednosti 4,5 milj. ton premoga.

V primerjavi s plinom je črpanje nafte zelo skromno. Dosedanje vrtine dajejo dnevno približno 300 t nafte. Vendar pa geološke razmere kažejo ne to, da se utegne produkcija nafte vendarle povečati.

Pobuda UNESCO za idejo o mednarodnem sporazumevanju in solidarnosti v šoli. Program za propagiranje ideje o mednarodnem sporazumevanju v šoli, ki ga predlaga UNESCO ne podlegi posvetovanj vzgojiteljev raznih držav, naj se usmeri v šolah predvsem v to, da pojasnjuje: 1/ vzroke za razlike med narodi in njihovu načinu življenja; 2/ da je vsa civilizacija plod naporov vseh narodov, ki so med seboj povezani in odvisni drug od drugega; 3/ da je ves intelektualni, tehnični in morelni napredek raznih narodov skozi stoletja dediščina vsega človeštva; 4/ da je dolžnost držav in v njihovo korist, da sodelujejo v mednarodnih organizacijah, ne glede na razlike v njihovih družbenih ureditvah; 5/ da bodo sprejete obveznosti toliko vredne, kolikor jih bodo narodi dejansko izvrševali; 6/ da je zaradi obstoja mednarodne skupnosti, kekršno predvideva Ustavnove listina OZN in Deklaracija o pravicah človeka, neobhodno potrebno zgraditi in utrditi mednarodno solidarnost; 7/ da je treba vzbuditi pri narodih, posebno pa pri njihovi mladini, zavest odgovornosti do skupnosti in miru; 8/ da je treba že ori otroku razvijati občutek za zdrav odnos do družbe, zato da bi zrasel v človeka, ki bi delal za mednarodno sporazumevanje,

V nekaterih državah se doslej že s pridom vnesli v šolski pouk idejo o mednarodnem sporazumevanju. V nekaterih deželah Latinske Amerike so na pr. posvetili tej temi eno tedensko uro šolskega pouka. V bolj razvitih državah predvajajo nekatere šole pri pouku zemljepise filme s takšno vsebino. UNESCO predlaga, da naj se v ti-

stih državah, kjer je potrebno, popravijo učbeniki za zemljepis in zgodovino in da se vnese vanje duh mednarodne vzejemnosti. - Na eni zadnjih sej je komisijska UNESCO sprejela tri teme, ki naj bi se obvezno obravnavale v šolah držav, ki bodo sprejele te sklepe, med njimi je tudi naša država. Sprejete so bile naslednje teme: "Proučevanje tujih dežel", "Deklaracija o pravicah človeka" in "Ženske pravice".

Vsi ti predlogi in pobude UNESCO zadevajo v namejnhni meri ravno geografski pouk in njegove vzgojne in izobraževalne vrednosti. Nekatero od predlaganih tem so čisto geografske. Brez dvoma more te ideje v največji meri in na najbolj pristen in organski način posredovati prav geografska vzgoja in izobrazba. Vzgoja naše mladine v duhu mednarodnega sodelovanja za nas sicer ni nova stvar, saj so i učbeniki i učni programi pisani v tem duhu. Kljub temu morejo omenjene pobude UNESCO uspešno koristiti predvsem kot nove metode dela.

D.R.

DRUŠTVENE VESTI

Novi učni načrt geografije v višji gimnaziji

Svet za prosveto in kulturo LRS je 15. junija t.l. sprejel za naslednje leto nov učni program geografije za višje razrede gimnazije. Nov učni program je sestavilo Geografsko društvo Slovenije.

Spremenjeni učni načrt skuša v čim večji meri uvajati v srednje šole načela moderne geografije, njeno kompleksnost, dinamičnost, kavalnost, funkcionalnost itd. To pomeni namesto statične diskripcije karakterizacijo geografskih elementov in faktorjev v genetični osvetlitvi, prostorski primerjavi in medsebojni odvisnosti. - Pri obči geografiji v V. razredu je sedaj mnogo večji pouderek na zakonitosti geografskih pojavov z ilustracijo izbranih primerov, v antropogeografskem delu pa zlasti na družbenih elementih in faktorjih.

Pri regionalni geografiji je pouderek na regijah, na medsebojnem primerjanju posameznih prirodnih enot in ne več na izoliranem spoznavanju geografije posameznih držav, podobno je pri geografiji Jugoslavije. V celoti je mnogo manj analitičnega dela in pretirane sistematike, pa več sinteze. Na ta način se more v mnogo večji meri vzbujati pri dijakih geografski način mišljenja kot podlaga in eden izmed osnovnih ciljev geografskega pouka. Brez dvome zahteva tak učni načrt mnogo več znanja (konkretnega znanja, priprav in geografskega mišljenja) od predavatelja, dijaka pa sili k razmišljanju.

Novi učni načrt se v principu ujema z osnutkom učnega na-

črta Hrvatskega geografskega društva in pomeni določeno koordinacijo geografskega učnega programa v naši državi. Pri sestavljanju novega programa je Geografsko društvo skušalo upoštevati pripombe svojih članov glede na razposlani osnutek hrvatskega načrta. Za pripombe in nasvete se Geografsko društvo na tem mestu še enkrat lepo zahvaljuje.

Zaenkrat je sestavljen le okvirni program, spričo sprememb je potrebna podrobna obdelava, ki bo pripravljena v teku novega šolskega leta 1955/56

Komisija za novi učni načrt

Za sestavo novega učnega načrta je bila v okviru Geografskega društva osnovana komisija, v kateri so zastopani poleg srednješolskih geografov, tudi geografi na univerze, akademije in drugih ustanov.

Komisija je najprej razpravljala o smotru in glavnih principih modernega geografskega pouka v višji gimnaziji in na osnovi tega izdelal okvirni program za posamezne razrede. Ta program je komisija poslala v pretres tudi nekaterim geografom izven Ljubljane. Glavno delo, to je izdelava podrobnega programa, pa je še pred nami. V želji, da bo novi učni program res skrbno sestavljen in vsestransko pretehtan, pa da bo upošteval poleg sodobne geografske znanosti tudi sodobne pedagoško-metodične strani in dosežanje izkušnje geografskega pouka pri nas ter bo tako zajel čim širši krog geografov-pedagogov, vabimo geografe, da po svojih najboljših močeh pripomorejo k čim boljši vsebini novega učnega programa, bodisi s svojimi pripombami, predlogi, lastnimi osnutki ali kako drugače in tako sodelujejo kot zunanji člani omenjene komisije. Okvirni učni načrt bo objavil SPK IRS do začetke šolskega leta.

II. GEOGRAFSKI SEMINAR

Ob koncu letošnjega šolskega leta, od 21. do 25. junija, je bil v Ljubljani II. geografski seminar za prof. in predm.uč. Seminar je ob podpori Sveta za prosveto in kulturo organiziralo Geografsko društvo Slovenije, Odsek za geografski pouk. Od 93 prijavitelcev je obiskovalo seminar 87 udeležencev. Od tega 1/3 profesorjev in 2/3 predm.uč.

Osrednji del seminarja je bil posvečen lokalni geografiji, ki je bile zadnje leto vpeljane v IV. razred gimnazije v okviru geografije Slovenije. Z uvedbo lokalne geografije smo stopili na pot,

da bo naša šola manj odmaknjena od življenja oz., da bo zakoreninjena v širokem življenjskem utripu svoje okolice. Druga vrednost lokalne geografije v šoli pa je v tem, ker zbližuje na zelo posrečen način geografsko poučevanje z geografskim proučevanjem. Po tej poti bo geograf lepo in uspešno združil geografsko proučevanje svojega kraja s svojim šolskim delom.

V okvirnem in po pomenu uvodnem predavanju je prof. dr. S. Ilešič podal principe geografske razdelitve Slovenije z vzporednim orisom pokrajinskih enot in s tem tudi podal smernice za podrobnejšo razdelitev Slovenije v okviru večjih prirodnih področij. Asistenta akademije I. Gams in M. Šifrer sta v svojih predavanjih vrednotila pomen prirodnogeografskih osnov pri proučevanju lokalne geografije in hkrati skušala podati napotke za delo na terenu. Univ. asistenta V. Kokole in V. Klemenčič sta razčlenjevala nekatere antropogeografske aspekte, ki so potrebni pri proučevanju manjših prirodnih enot.

Drugi del seminarja je bil posvečen metodično-pedagoškemu vprašanju geografskega pouka na nižji gimnaziji. Prof. M. Avsenak je osvetlil nekatere principe iz metodike regionalne geografije v nižji gimnaziji. Rep. inšpektor T. Oblak je v svojem predavanju opozoril na najbolj pereče probleme geografskega pouka in geografskih učil pri nas. Prof. S. Gogala je s pedagoško-metodičnega vidika kritično pretresel učni načrt in geografski učbenik za prvi razred gimnazije.

Sestavni del seminarja so bile razstave. V geografskem inštitutu univerze je bila razstavljen novejša geografska literatura, domača in tuja. Geografski muzej Slovenije je pripravil razstavo, ki je prikazovala izdelovanje reliefa. Te razstave je imele predvsem namen, da vzbudi posamezne geografe in šole, da začno sami z izdelovanjem reliefa svojih šolskih okolišev. Razstavljenе so bile tudi stenske karte za pouk obče geografije, rečni zemljevidi, tuji geografski učbeniki, metodični priročniki itd. Hkrati je bilo razstavljenih tudi nekaj geografskih učil, ki so jih izdelali posamezni geografi. Zadnja razstava je bila prirejena v Državni založbi Slovenije, kjer so se udeleženci seznanili z učili, ki jih ima na razpolago DZS.

Zadnji dan seminarja je bila ekskurzija v Škofjo Loko in na Sorško polje z namenom, da pokaže nekaj principov geografskega proučevanja na terenu. Na zaključku seminarja je predaval o svoji domovini škotski geograf prof. Hassock.

Seminar je bil uspešen zlasti zato, ker je bil posvečen v glavnem samo enemu osrednjemu problemu. To obliko kaže zadržati tudi

za naprej. Prav tako kaže v bodoče razširiti ekskurzijski del seminarja. Predavanja in razgovori so dali marsikatero orientacijo in pobudo. Glavno vsebujejo naslednji zaključki in sugestije:

1/ Predavanja, posvečena lokalni geografiji, naj se razmnože, ciklostirajo ali kako drugače publicirajo. Izražena je želja, da se to gradivo objavi v Geografskem obzorniku.

2/ Potrebno je usmeriti napore predvsem v pripravo in izdajo geografske metodike za nižje razrede gimnazije in da izdajo geografske čitanke.

3/Pri Sržavni založbi Slovenije naj se doseže, da bosta v okviru knjižnice Sinjega galeba izhajali vsako leto vsaj dve knjižici geografske vsebine.

4/ Soglasno je bila izražena želja, naj se stenskim kartam posveti glavna pozornost pred ostalimi geografskimi učili, zlasti pa stenskim kartam za občo geografijo in kartam za posamezne dele kontinentov. Kritizirana je bila tudi tehnična izdelava in trpežnost dosedanjih kart.

5/ Potrebno je ponatisniti rečni zemljevid Jugoslavije v merilu 1 : 1 500 000 in poskrbeti za soliden in sodoben geografski atlas.

6/ Poleg geografskih kart so udeleženci seminarja opozorili tudi na pomembnost ostalih geografskih učil, ki služijo ilustraciji pouka. Hkreti se je pokazalo, da dajejo geografi prednost epidiaskopu pred drugimi projekcijskimi aparati.

7/ Razmnoži naj se ključ za določanje vrste prsti, katerega je prikazal v svojem predavanju asist. I. Gams.

8/ Snov radijskih šolskih ur naj se vsaj približno ujema s potekom šolskega programa. Program sam naj bo objavljen že v začetku šolskega leta, oz. vsaj v začetku vsakega polletja. Radijske šolske ure naj se časovno ujemajo s šolskimi urami.

9/ Odsek za geografski pouk naj pretrese referat prof. S. Gogale, pođe svoje mnenje in sporoči to Komisiji za proučevanje šolstva SPK LRS.

10/ Osvojen je predlog, da bi bil v vsakem kraju, katerega pogosto obiskujejo šolske ekskurzije določen geograf, ki bi te ekskurzije strokovno vodil in s tem prispeval h kvaliteti ekskurzij. V zameno naj bi imel znižano učno obveznost. Nekaj podobnega so uvedli že na Hrvaškem.

11/ Geografski obzornik naj sproti obvešča o novih geograf-

skih kartah in ostalih učilih, ki so ne razpolago pri DZS. Prav tako naj sproti poroče o geografski literaturi in učbenikih v drugih republikah.

12/ Geografsko društvo naj za prihodnje leto obvesti okrajne SPK, da vstevijo v svoj proračun določeno vsoto za podporo geografom svojega okreje za udeležbo na prihodnjem seminarju.

O B V E S T I L O

Prosimo vse člane Geografskega društva in vse naročnike Geografskega obzornika, da sproti sporočajo spremembe svojega naslova, bodisi spremembe službenega kraja ali stanovanja. Oboje je namreč potrebno za nemoteno delo društva pri obveščanju članstva, razpošiljanju društvenega glesile itd.

ZAMENJAVA GEOGRAFSKIH KART

Doslej je že z različnih strani prišla pobuda za zamenjevo dvojnikov geografskih kart, ki jih imajo posamezne šole. Ponekod so geografski kabineti opremljeni z večjim številom enskih kart, novejših, pa tudi takih iz predvojne in medvojne zapuščine. Posebno uspešne bi bile zamenjave med šolami, ki so bile pod nemško, oziroma italijansko okupacijo in so se tam ohranile karte različnega porekla. Da bi se te pobude realizirale, želi Geografsko društvo, da se posamezne šole oz. geografi, oglese s konkretnimi predlogi, kaj imajo za zamenjevo, najbolje kar v Geografskem obzorniku.

D.R.

OPOZORILO NAROČNIKOM

Prihodnja številka Geografskega obzornika bo tiskana in izide v septembru. Cena ostane neizpremenjena. Pomen tiskanja GO je predvsem v tem, ker se s tem odpira možnost za ilustracijo z zemljevidi, skicami in slikami, kar je za geografske revije nujno potrebno. Ob tej priliki ponovno vabimo geografe in druge k živahnejšemu sodelovanju, dosedanjim sodelavcem pa se lepo zahvaljujemo in se priporočemo tudi za bodoče.

Uredništvo

Geografska učila

V zaključku II. geografskega seminarja je izražena tudi želja, da bi Geografski obzornik sproti obveščal o novih geografskih učilih, katere ima na razpolago Državna zeložba Slovenije. To željo začenjamo uresničevati že s to številko, v kateri navajamo geografska učila, ki jih ima DZS že doslej na razpolago:

Hkrati želimo s tem sprožiti tudi strokovno komentiranje geografskih učil. Geografski obzornik naj s strokovno oceno, bodisi po vsebinski kakor metodični plati sproti spremlja novo izišla učila, zlasti karte. Tu naj geografi iz šol tudi povedo o uporabnosti posameznih učil pri semem pouku.

Reliefi:

Relief Slovenije v merilu 1 : 400.000	4350.-
Mali relief "Gorenjsko področje"	3213.-
Relief Jugoslavije v merilu 1 : 600.000	14.400.-
Relief Jugoslavije v merilu 1 : 600.000	18.000.-
Relief osnovnih geografskih pojmov	5.500.-
Mali relief /50 x 40 cm/ "Dolenjsko področje"	3.100.-
Relief otoka Vis	3.000.-
Relief Istre	11.000.-
Relief Evrope	7.500.-

Reliefni zemljevidi:

Reliefni zemljevid Kranje z okolico /100x70 cm/	200.-
Reliefni zemljevid Julijskih Alp /100 x 70 cm/	180.-
Reliefni zemljevid Slovenije /100 x 70 cm/	380.-
Reliefni zemljevid Jugoslavije (60 x 50 cm)	160.-

Turistični zemljevidi:

Turistični zemljevid Karavank in Kamniških planin, v merilu 1 : 75.000 v velikosti 55 x 80 cm	200.-
Turistični zemljevid Julijskih Alp 1: 75.000	160.-
Turistični zemljevid Slovenije, 1 : 300.000	370.-
Izletniška karta ljubljanske okolice, 1 : 100.000	36.-

Ročni zemljevidi:

Ročni zemljevid Slovenije, 1 : 750.000, 27 x 37 cm	16.-
Ročni zemljevid FLRJ, fizični, 1 : 2, 500.000, 30 x 42 cm	36.-
Ročni zemljevid FLRJ, politično, 1:1,500.000 50x65 cm.....	80.-
Ročni zemljevid Balkanskega polotoka, 1 : 5,000.000	36.-
Ročni zemljevid Sovjetske zveze, 1 : 20,000.000	36.-
Ročni zemljevid Evrope, 1:20,000.000, 30 x 42 cm	36.-
Ročni zemljevid Azije, 1 : 40,000.000, 30 x 42 cm	36.-
Ročni zemljevid Afrike, 1 : 40,000.000, 30 x 42 cm	36.-
Ročni zemljevid obeh polut, 1: 100.000.000, 30 x 42 cm ...	36.-

/nadaljevanje v naslednji številki/

O P O Z O R I L O

Šole, ustanove in posameznike, ki so prejeli na ogled "Geografski obzorni", prosimo, da nam čimpreje sporoče, v kolikor še niso, svojo naročbo na naslov: Zemljepisni muzej Slovenije, Ljubljana, Trg francoske revolucije. V nasprotnem primeru pa prosimo, da nam revijo vrnete, sicer vas štejem za plačnike prejete številke, oziroma za rednega naročnika. S takojšnjo naročnino boste podprli gmotno in moralno rast našega časopisa. Prepričani smo, da boste z razumevanjem upoštevali gornje opozorilo in se vam že vnaprej najlepše zahvaljujemo.

V S E B I N A

	Stran
Geografski pouk in UNESCO /Vera Gams-Vidmar/	1
Novo industrijsko področje ob Zalivski obali ZDA /Stanko Polajnar/	6
Tajvan /Tatjana Kraut/	8
Gospodarski razvoj Evrope med obema svetovnima vojnama	11
Novo korekture v hidrografske mreži SZ /Cita Marjetič/	17
El Katar /Mara Radinja/	18
Humor v razredu /Mirko Avsenak/	21
Drobne novice	24
Društvene vesti	26

Leto II

1955

Štev. 2

GEOGRAFSKI OBZORNIK, časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo, izhaja štirikrat letno. Izdaja Geografsko društvo Slovenije, Odsek za geografski pouk, Urejuje uredniški zbor. Urednik Darko Radinja, Ljubljana, Šubičeva ul. 1. Dopise pošiljajte na urednikov naslov.

Letna naročnina 240.- Posamezna številka 60.- Naročajte in vplačujte na naslov: Zemljepisni muzej Slovenije, Ljubljana, Trg francoske revolucije. Štev. tek. računa: 60-KB-Ž-530.

Gostinsko
podjetje

**J
E
Z
E
R
O**

Vabi na prijeten oddih
v divno okolico.
Prvovrstna hrana in
pijača, cene zmerne.
Prenočišče v weekend
hišicah ob jezeru,

Državna založba Slovenije

I Z D A J A

knjige slovenskih pisateljev in pesnikov, knjige svetovnih klasikov, sodobno politično literaturo, revije, slovarje in tako dalje

I M A V Z A L O G I

strokovno in poljudnoznanstveno literaturo

Z A L A G A

šolske knjige, glasbene izdaje, učila in vse vrste tiskovin; ima stalno v zalogi šolske in pisarniške potrebščine, slikanice igrače in tako dalje

LJUBLJANA
Mestni trg 26
